

Gjør ungdommen klar for ar

Svart arbeid koster Norge 50 milliarder kroner hvert år. Ungdommen skal nå lære seg å betale skatt med glede.

Tekst: Sara Husby
sara.husby@adressavisen.no
Foto: Nils Toldnes
nils.toldnes@adresseavisen.no

Christian Langvatn har sammen med kollega Mette Christiansen og åtte andre veiledere i skatteetaten informert tusenvis av ungdommer fra Midt-Norge om skatt og svart arbeid, og utbryter:

- Tenk på alle fotballbanene vi kunne bygd for 50 milliarder, da.

På lag med ungdommen

Siden starten av 2008 har Skatt Midt-Norge og Spleiselaget jobbet med forebyggende veiledning for ungdom.

- Ikke veldig mange av elevene vi snakker med vet så mye om skatt, forklarer Christian Langvatn.

Og det er her Spleiselaget kommer inn. Målet er å engasjere og informere elever i videregående opplæring om samfunn og skatt, utfordre holdninger til svart arbeid og å inspirere ungdommene til å ta egne valg. Siden oppstarten for tre år siden har Spleiselaget også tilbudt ungdom gratis eksperthjelp via sine nettsider.

De tilbyr i tillegg et totimers undervisningsopplegg om skatt og svart økonomi. Ved å spille på lag med ungdommen, snakke deres eget språk i stedet for tungt skatte-språk, som Mette Christiansen selv kaller det, informerer de grupper fra 20 til 80 elever om arbeidslivets farer, og goder.

Service og kontroll

Christian Langvatn kan fortelle at en uavhengig undersøkelse utført på NTNU Dragvoll viser at store deler av dagens unge ikke ser spesielt positivt på skatteetaten.

- På spørsmål studentene fikk om hva de tenkte da de hørte ordet skatteetat var ikke svarene spesielt positive, forteller Langvatn.

Kanskje ikke så overraskende. Skatt har det med å høres svært så kjedelig ut. Det ønsker veilederne nå en endring på.

- Spleiselaget bygger på en tosidig tanke i skatteetaten. Et av målene er å være en info- og serviceetat i tillegg til kontrolletat, forteller Christian.

– Mat er svindyrt, det

Ukeadressa var med Spleiselaget til Malvik Videregående skole på elevbesøk.

- Hei, hei. Vi kommer fra skatteetaten – en etat dere kommer til å få mye med å gjøre, starter Christian.

Guttene på bakerste benk gjesper. Spiderbait's hardtslående låt «Black Betty» sparkes i gang, og en video begynner å snurre på projektoren.

Mette lurte på om elevene vet om noen avgifter som betales så godt som hver dag?

Stolryggene rettes opp, hender rekkes sakte i været.

- Vi betaler vel for musikk på iTunes? Og bensinavgiften.

- Hva med mat, fisker Mette.

- Ja! Mat er jo svindyrt, svarer Eirik Forås kjapt.

Matnyttig: Eirik Forås (fra v.), Bernt Sand, Erik B. Johnsen og Erik Hillestad er godt fornøyd med undervisningsopplegget.

Han er en av ca. 60 elever fra forskjellige linjer som har møtt opp for å høre på Spleiselagets undervisningsopplegg.

- Om dere i vennegjengen spleiser på en gave, alle legger like mye i potten, bortsett fra én person som ikke bidrar. Hva gjør dere da? spør Mette.

Elevene er enige, det blir for urettferdig.

- Da stjeler den personen fra spleiselaget, det samme som når noen unndrar å betale skatt, forklarer Mette.

Spleiselaget fokuserer på viktigheten av å

bidra til fellesskapet. Ungdom er mer villige til å jobbe svart enn andre aldersgrupper.

Ifølge Spleiselagets egne beregninger, synes omtrent 50 % av elevene at det er ok å jobbe svart.

Vennetjenester

- Men hvor mange av oss har vel ikke benyttet oss av vennetjenester? Bare tenk på det, barnepass, hjelp til å male garasjen, dette er også svart arbeid, fastslår Mette Christiansen.

Ærlighet varer lengst: Christian Langvatn, her i «Skateburgers» skikkelse vinner over «Sonja Hamburger» til slutt.

beidslivet

Ungdommens språk: Spleiselaget lar det tunge «etatsspråket» ligge, og lærer elevene om skatt ved hjelp av deres eget språk.

Christian forteller de fremmøtte elevene om drosjesaken i Oslo, hvor hovedmannen fikk to og et halvt år i fengsel etter å ha unndratt skatt.

– Her ble det også stjålet fra det norske spleiselaget, og økonomisk kriminalitet, det er alvorlig. Regnskapsføreren som hjalp taxisjåførene i Oslo fikk ikke mindre enn syv og et halvt år i fengsel, forteller Christian.

Hamburger vs. Skateburger

– De fleste av ungdommene blir overrasket

Engasjerer: Mette Christiansen fra skatteetaten forteller elevene om skatt på en lettfattelig måte.

når jeg forteller dem om taxisaken, sier Christian.

Elevene fra Malvik VGS rekker hendene i været, flere har eksempler på problematiske erfaringer rundt skatt og arbeidsgiver.

– Vi forklarer elevene viktigheten med å skaffe seg en arbeidskontrakt og skattekort, og forklarer dem at de må ta vare på lønsslipp og selvangivelse. Ofte får vi henvendelser fra ungdom som føler seg lurte etter endt arbeidsperiode, forteller Christian.

Hans råd til unge arbeidstakere er enkelt: – Skaff deg en mappe hvor du oppbevarer alt av papirer.

På Malvik Videregående nærmer opplegget seg slutten. «Sonja Hamburger» og «Skateburger» tar plass foran elevene. Rollespill er et av grepene Christian og Mette benytter for få kontakt med elevene.

Sonja er den slemme, gjerrige arbeidsgiveren. Hun kjøper billig kjøtt og lar være å forsikre dem som jobber for henne. På motsatt side står Skateburger. Han gjør alt etter regelboken, men må se seg slått av Sonja på oppløpssiden. Elevene ler, flesteparten har for lengst lent seg forover for å få med seg det som skjer.

75 000 elevbesøk

Lektor Kåre Bachmann ved Malvik Videregående mener Spleiselagets opplegg er både matnyttig og pensumrelatert.

– Som du ser er det en lydhør forsamling, fastslår han etter at det to timer lange opplegget er over.

– Mange av studentene vet nok ikke nødvendigheten ved for eksempel å ha riktig arbeidskontrakt. Vi prøver bevisst å koble opplegget opp mot de elevene som har

samfunnskunnskap, fortsetter Bachmann.

Spleiselaget har allerede passert 5000 elevbesøk i region Midt-Norge. På landsbasis er tallet nærmere 75 000 elever. 17-åringene Eirik Forås, Bernt Sand, Erik B. Johnsen og Erik Hillestad fra bygg og anlegg er godt fornøyd med Spleiselagets gjennomgang.

– Opplegget var bra, det. Vi fikk vite mye om farene i arbeidslivet, sier Eirik Forås.

– Rollespillet var nok det jeg likte best.

Det er lett å bli lurte i arbeidslivet, i alle fall om man møter en kjip arbeidsgiver første gang, forteller Bernt Sand.

Også kompisen Erik B. Johnsen er enig.

– De er så aktive, derfor blir det ikke vanskelig å følge med på det som skjer, sier han.

Prøveprosjekt

Fra og med høsten 2008 var Spleiselagets opplegg utvidet til også å omfatte lærlinger. Gjennom samarbeid med opplæringskontorene har Spleiselaget et prøveprosjekt i Midt-Norge, en satsing som vil bli videreført til neste år. Dagen etter besøket på Malvik Videregående var Christian og Mette på tur til Tolga. Her var alle lærlingene i det som kalles fjellregionen samlet på Malmplassen i Tolga. Lærlinger innen mekanikk, kokkefag og servitør var samlet for å få med seg opplegget. Christian tror informasjon om hva svart arbeid gjør med Norge og velferdssamfunnet får mange til å tenke seg om før de enten tilbyr eller kjøper svarte tjenester.

– Til syvende og sist handler det om hvilket samfunn dagens unge ønsker i fremtiden. ■

Spleiselaget

● Med formål å spre kunnskap om skatt og svart arbeid.

● Startet i 2006 av Skatteetaten.

● Et landsdekkende tiltak.

● Målgruppen er elever i videregående opplæring.

● Høsten 2008 ble også lærlinger i Midt-Norge omfattet av tilbudet.

● For mer info se spleiselaget.no – skattesiden for ungdom.